

DIN ISTORIA TELECOMUNICAȚIILOR ÎN MOLDOVA

EUGENIA URSESCU, ANTOANETA GARABEDEANU, MARIA NICA

Prin lucrarea de față ne propunem să aducem noi date privind introducerea și dezvoltarea sistemelor de telecomunicație în Moldova, fără pretenția de a epuiza în totalitate tratarea temei respective. Lucrarea a izvorit și din necesitatea completării documentației privind organizarea unei secții de telecomunicații la Muzeul politehnic din Iași cu care ocazie s-a constatat că literatura de specialitate în acest domeniu oferă insuficiente date pentru Moldova, în special cu privire la introducerea telefoniei.

Pentru a plasa studiul nostru în contextul dezvoltării generale a sistemelor de telecomunicație pe plan național și mondial, vom face unele referiri la momentele mai importante ale evoluției acestor mijloace de comunicație la distanță care au avut un rol foarte important atunci ca și astăzi când, fără acestea nu ar fi posibil mersul înainte al societății omenești.

Primele informații despre comunicațiile la distanță pe teritoriul patriei noastre le desprindem din reprezentările sculpturale de pe Columna lui Traian¹. Este vorba de sistemul de semnalizare cu făclii și focuri utilizat și la alte popoare.

Unii autori susțin că diferitele turnuri ale căror ruine se văd și astăzi ca : turnul Sever de la Turnul Severin și turnul Vestei de la Tîrgoviște ar fi fost construite pentru observații de această natură.

În timpul lui Ștefan cel Mare erau ridicate movile de la Suceava pînă la Hotîn pe care stăteau în permanență păstori cu însărcinarea de a aprinde focul în caz de năvălirea tătarilor. Aceste focuri duceau vestea pînă la Suceava, capitala de atunci a Moldovei. Ele formau un șir drept și neîntrerupt întocmai ca o sfoară, de aceea se presupune că de la ele ar fi rămas zicătoarea „s-a dat sfoară în țară“.

---

¹ Nicorescu P., *Coloana Traiană*, în „Studii și cercetări istorice“, an. I, nr. 1, 1943.

Primul sistem de telecomunicație din lume care a avut o largă răspindire² în Franța, Anglia, Suedia și Rusia a fost telegraful optic inventat de către francezul Claude Chappe în 1793. Despre utilizarea telegrafului Chappe la noi în țară, nu s-au găsit date.

Un impuls însemnat pe calea evoluției sistemelor de comunicație la distanță a fost dat de descoperirea pilei electrice Volta (1800) și în special de cea a electromagnetismului (1819).

Numeroase încercări de a găsi un mijloc eficace de comunicație bazat pe curentul electric au precedat invenția telegrafului cu aplicații practice, care aparține americanului Samuel Morse.

Prima linie de telegrafie electrică din lume a fost realizată de către Morse în Statele Unite în 1844 între orașele Washington și Baltimore — pe o lungime de 63 km.

Semnificativ pentru noi este faptul că numai după 10 ani de la apariția telegrafului electric, această invenție este aplicată și în principalele orașe ale Principatelor Române.

Primele linii de telegrafie electrică din Moldova³ au fost construite la propunerea austrieților, care erau interesați să aibă o legătură directă între capitala Imperiului austro-ungar și orașele mai importante aflate sub ocupația lor. Construirea unei rețele telegrafice interesa în mare măsură și populația autohtonă care în felul acesta putea comunica direct și rapid cu principalele centre ale Europei: Viena, Berlin, Paris, Londra, aducând totodată posibilități de prosperare a comerțului în Țările Române și un venit statului.

În urma tratatelor de la Cernăuți între reprezentanții Imperiului austro-ungar și cei ai statului Moldovei s-a ajuns la un acord privind construirea primei linii telegrafice Cernăuți — Iași — Galați, prin punctul vamal de la Nimercești: în acest acord se garanta folosirea reciprocă a liniilor telegrafice de pe teritoriul celor două țări.

Construcția acestei linii cu o lungime de 185 km. începe la sfârșitul anului 1854, iar la 14 februarie 1855, într-o ședință festivă la care participă și domnișorul, are loc deschiderea oficială a biroului telegrafic din Iași. Biroul aparatelor telegrafice a fost instalat în vechea curte domnească și era condus de un director austriac pe nume Teirich.

Linia din Iași se prelungește ulterior până la Tecuci și Focșani, după care austrieții nu se mai ocupă de extinderea rețelei telegrafice în interiorul țării, nemaifiind interesați.

Tot în 1854 se construiește prima linie telegrafică din Muntenia, de la Giurgiu la București, de către o societate franceză. În anul 1854 au avut loc tratative pentru joncțiunea telegrafului Moldovei cu al Munteniei. Dintre cele două variante propuse în acest scop a fost

² I. N. Bucur, I. G. Sănescu, M. Macovescu, *Din istoria electricității*, București, 1966.

³ Leonid Boicu, *Introducerea telegrafului în Moldova*, în „Studii și cercetări istorice”, an. VIII, fasc. 2, 1957.

aleasă cea a muntenilor și anume ca să se facă două puncte de legătură între cele două rețele, prin Brăila-Galați și prin Focșani.

Odată cu înființarea acestor linii telegrafice, în fața guvernului Moldovei se punea problema organizării unei mai bune funcționări.

În această privință Moldova a aderat de la început (22 martie 1855) la Uniunea telegrafică austro-ungară care a dat regulamentul de funcționare a telegrafiei, care în luna iunie a aceluiași an se modifică.

Restul liniilor telegrafice ce s-au construit mai târziu în Moldova au fost făcute mai mult cu bani strinși prin subscripții publice, deoarece statul moldovean cheltuia mari sume de bani cu întreținerea armatelor austriece ocupante.

După Iași, între 1856 și 1857, se deschid birouri telegrafice la Bacău, Roman, Fălticeni și Piatra, dar biroul din Iași era considerat centrul.

Lucrările de instalare a liniilor telegrafice continuă, astfel că în anul 1857 se definesc următoarele trasee telegrafice: Galați-Ismail, Galați-Sulina și se înființează un nou birou telegrafic la Vaslui.

La început funcționarii ce deserveau telegrafele erau austrieci iar telegramele se puteau scrie în una din limbile engleză, franceză sau germană, dar după 1855 dovezile pentru sumele de bani încasate au început a fi scrise și în limba română, însoțite de o traducere în germană.

Odată cu înmulțirea birourilor telegrafice s-a făcut simțită lipsa de cadre; s-a făcut apel la elevii Academiei ieșene, dar aceștia nu voiau să renunțe la diplomele universitare pentru a se face funcționari la telegrafe, deoarece considerau la început această muncă drept o degradare, iar salarizarea era nemulțumitoare. Abia după câțiva ani, odată cu Unirea Principatelor s-a reușit să se înlocuiască funcționarii austrieci cu funcționari români selectați după criteriul capacității de muncă și atașamentul față de patrie, proveniți în majoritate de la Academia Mihăileană din Iași.

Introducerea telegrafului în principalele orașe din Moldova a avut un rol foarte important pe plan economic și politic. Populația ieșeană a început să fie informată „la zi” cu ultimele știri internaționale. În „Gazeta de Moldavia”, după 21 februarie 1855, se dau texte de telegrame conținând știri internaționale ca de exemplu: proclamarea țarului Alexandru ca împărat al Rusiei după moartea împăratului Nicolae.

Liniile telegrafice care s-au construit ulterior au fost realizate cu bani adunați prin subscripție publică, la care s-au adăugat fonduri din veniturile Direcției telegrafului. La sfârșitul anului 1857⁴ existau birouri telegrafice în următoarele orașe din Moldova: Iași,

⁴ Arh. Stat. Iași, Secretariatul de stat, Dosar 45 596/1858.

Galați, Tecuci, Focșani, Birlad, Roman, Fălticeni, Bacău, Piatra Neamț și Vaslui.

Avînd în vedere marile avantaje pe care le prezintă acest sistem de comunicație a știrilor, atît pe plan politic cît și economic, cere-rile pentru introducerea de noi birouri telegrafice în diverse orașe cresc din ce în ce mai mult. Problema dezvoltării rețelei telegrafice interesa în egală măsură atît statul, cît mai ales populația localnică care vedea în aceasta o posibilitate de ridicare și de prosperare a localității respective. În acest sens este foarte interesant memoriul⁵ prezentat Căimăcămiei Principatului Moldovei de către conducerea sfatului municipal al orașului Huși, memoriu semnat de 50 cetățeni : „Țara noastră în privirea fabriților și altor mijloace industriale ce formează obirșia altor staturi, stînd pînă acum în urmă, nu are alte resursuri decît agricultura și comerțul. Sufletul comerțului e înles-nirea unei sigure și grabnice comunicații. În timpurile cele mai nouă, comunicația au căpătatu un adevărat zbor, prin invenția firului electric. Și țara noastră se bucură de binefacerile acestei invenții ; aceasta este una din cele mai frumoase și mai ingenioase produceri ale veacului al XIX-lea. Vîdem în mai multe poliții cu o impopo-rare mai puțin numeroasă decît a Hușului, ce este rezidență a dis-trictului Fălciu sint așezate birouri telegrafice. Nu numai dorința de a nu rămînea în urma acestora dar încă nevoia ce este la noi, mai simțită de cît pe la alte locuri ; fiind situația poliției noastre de-părtată de tractul cel mare ne au îndemnat a căuta mijloace prin care s-ar pute înființa, linia telegrafică de aicea pînă la poliția Vaslui, unde o așămîne, funcționează de mai mult timp...“.

Interesată în extinderea rețelei telegrafice era și Direcția Centrală a Telegrafului din Moldova⁶ care avea în exploatare rețelele telegrafice. Referindu-se la „...durarea liniei telegrafice de la Iași la Botoșani...“ aceasta arată că „prin acest chip se va aduce Institutu-lui (telegrafic — n.a.) un nou venit și se va avea avantajul însem-nat că prelungînd această linie pînă la granița Austriei se va putea telegrafisi pe teritoriul străin pe două părți ; fiind și Botoșanii în dea dreaptă relație cu Iași, nu se va împiedica corespondența sa telegrafică precum aceasta sper să va întîmpla dacă linia Botoșenilor să va uni cu acea di Folticeni“.

Astfel spre sfîrșitul anului 1857, după obținerea aprobării de la „Ministerul din lăuntru“, Direcția Centrală a telegrafului construiește linia Iași—Botoșani (care era considerat „cel mai însemnat oraș co-mercial din Moldova, după Galați). Linia telegrafică de la Botoșani este prelungită în anul 1858 pînă la Mihăileni⁷ (care era socotit „trecătoarea“ cea mai însemnată din Moldova după Galați), și intru-nită cu cea de la Cernăuți „spre a nu rămîne înapoi în privirea tre-buinței cerută de relațiile telegrafice străine precum și acele din țară...“.

⁵ Arh. Stat. Iași, Fondul secretariatului de stat, Dosar 45 596/1858.

⁶ Arh. Stat. Iași, Fondul secretariatului de stat, Dosar 39 049/1857.

⁷ Arh. Stat. Iași, Fondul secretariatului de stat, Dosar nr. 45 596/1858.

Tot în anul 1858 este terminată linia Vaslui—Huși (care începe în luna iulie iar în decembrie este raportată terminarea). În același an se înființează și biroul telegrafic de la administrația districtului Fălciu a cărui centru era orașul Huși.

O altă linie telegrafică importantă este cea dintre Mihăileni și Dorohoi⁸ a cărei construcție a început în a doua jumătate a anului 1859, iar în luna decembrie a aceluiași an a fost construită linia telegrafică Botoșani — Dorohoi.

Construcția de linii și instalarea de birouri telegrafice a continuat și în anii următori, în același timp cu întreținerea sau repararea unor linii care necesitau investiții atroape ca la construcții de linii noi. Astfel dintr-o dare de seamă⁹ se poate constata componența rețelei telegrafice de pe cuprinsul Moldovei. Unele din aceste linii urmăreau traseul căilor ferate, altele însoțeau șoselele. De asemenea, se poate vedea numărul birourilor telegrafice instalate precum și modul de lucru al acestora. Cele mai multe aveau program permanent (Bacău, Birlad, Bolgrad, Botoșani, Focșani, Galați, Huși, Iași, Ismail, Piatra, Tecuci, Roman, Vaslui), unele aveau program complet de opt ore (Dorohoi, Fălticeni, Tirgu Neamț, Tirgu Ocna), iar altele funcționau cu program limitat, de câteva ore pe zi (Adjud, Buhuși, Fălciu, Hîrlău, Leova, Moinești, Mihăileni, Pașcani, Tirgu Frumos).

Se poate observa că rețeaua telegrafică nu cuprindea decît orașele mari și tirgurile mai importante din Moldova.

În ceea ce privește numărul birourilor telegrafice interurbane din țara noastră situația este caracterizată într-o statistică¹⁰ din 1889 a Direcției Generale a Poștelor și Telegrafelor. În aceasta se arată că deși România este dezvoltată din punct de vedere economic și cultural, se află pe locul opt din Europa în ceea ce privește răspindirea birourilor telegrafo-poștale, fiind în urma Greciei, Serbiei și Bulgariei; pentru remedierea acestei stări de lucruri se face apel la contribuția comunelor și la bunăvoința cetățenilor de a sprijini această acțiune.

Din studiul materialelor documentare la fiecare județ se trage concluzia că abia în anii 1898—1900 se rezolvă problema comunicațiilor telegrafice pe întreg teritoriul județelor, prin construcția rețelelor județene care legau comunele cu reședința de județ.

Din punct de vedere organizatoric-administrativ telegraful a depins cînd de Ministerul de interne, cînd de Ministerul lucrărilor publice, iar mai tirziu de serviciul tehnic al primăriilor sau prefecturilor.

Funcționarii și personalul de deservire al birourilor și liniilor telegrafice erau recomandați¹¹ de minister, iar Direcția Centrală a Telegrafului din Moldova avea datoria doar de a-i examina și, dacă corespundeau ca pregătire, comunica ministerului să-i „statornicească

⁸ Arh. Stat. Botoșani, Fondul Prefecturii, Dosar 17/1859.

⁹ Arh. Stat. Piatra Neamț, Dare de seamă statistică a Direcției Generale a Poștelor și Telegrafelor, 1876, pag. 75.

¹⁰ Arh. Stat. Iași, Fondul Prefecturii, Dosar nr. 29/1889.

¹¹ Arh. Stat. Iași, Fondul Secretariatului de stat, Dosar nr. 39 049/1857.

pe funcție" iar asupra moralului „nu-și putea lua nici o răspundere...". De supravegherea liniilor răspundeau așa ziii „epistați" sau revizori, iar împărțirea depeșelor telegrafice se făcea de către „curieri". De întreaga activitate a unui birou telegrafic răspundea șeful de birou.

Introducerea telegrafului electric a însemnat o etapă foarte importantă în utilizarea sistemelor de telecomunicație în lume, avînd un rol însemnat în rezolvarea unor probleme economice și politice din fiecare țară cît și în cadrul convențiilor dintre state.

Totuși, dezvoltarea rapidă a orașelor, ritmul de viață tot mai intens, impuneau necesitatea apariției unui nou mijloc de comunicație, directă între oameni. În această problemă erau interesați atît cercetătorii cît și opinia publică.

Succesul de pînă atunci al telegrafiei a deschis drum ideii de a transmite prin fir, sunetele și vocea omenească.

În anul 1875, Graham Bell și Elisha Grey în același timp și independent unul de altul au inventat telefonul, care din 1880 a început să fie folosit și în convorbiri interurbane.

Merită remarcat faptul că numai după trei ani de la invenția telefonului, adică în 1878, se semnalează¹² existența în București a unui post telefonic. Telefonul respectiv era montat la fabrica de aparate telegrafice a lui Leopold Teirich, fostul șef al biroului telegrafic din Iași.

Prima relatare oficială despre existența în țară a unui post telefonic apare în Monitorul oficial din martie 1886, dată la care în București exista o singură linie telefonică între poștă și Ministerul de Interne. Telefonie publică s-a introdus în București în anul 1892.

În Moldova, primul oraș în care se introduce telefonul și printre primele din țară, este Iașul. Telefoanele din Iași au fost instalate în locul aparatelor telegrafice care nu mai satisfăceau exigențele timpului.

Iată ce se arată într-un referat¹³ din septembrie 1898 al serviciului tehnic al primăriei Iași: „...Chestiunea înființării și întreținerii posturilor telefonice comunale se agită încă de la 1882, cînd s-au înlocuit aparatele telegrafice de la secțiile polițienesci, cu aparate telefonice...". Pe de altă parte într-o adresă din iulie 1896¹⁴ a Inspectoratului circumscripției a IV-a telegrafo-poștală, Iassy, către Primărie sînt scrise următoarele: „După cum vă este cunoscut, în anul 1887 funcționau în Iași, cu actualele linii telefonice, 6 posturi telegrafice instalate pe la comisii, poliție și la unul sau două posturi de pompieri, care erau deservite de sergenți de oraș cu cunoștințe de carte inițiați de un instructor din serviciul nostru... Acele comunicațiuni costisitoare pîrindu-mi-se insuficiente și personalul ce le deserveau neapț pentru asemenea destinațiuni am propus domniei voastre înlo-

¹² Pe urmele primului telefon, în Revista „Flacăra", nr. 14 (566) din 2 aprilie 1966.

¹³ Arh. Stat. Iași, Fondul primăriei, Dosar 105/1898.

¹⁴ Arh. Stat. Iași, Fondul primăriei, Dosar 105/1896.

cuirea posturilor telegrafice cu 14 posturi telefonice și dvs. convenind, în acel an chiar am făcut instalarea lor pe la comisii...¹⁵.

După cum reiese din documentele citate mai sus se poate afirma cu certitudine că primele telefoane din Iași au fost instalate în 1882, doar la câțiva ani după cel din București. Urmează o a doua etapă (1887) când se înlocuiesc și alte posturi telegrafice din oraș cu posturi telefonice și apoi o altă etapă importantă — instalarea rețelei telefonice pentru public.

La început posturile telefonice au funcționat pe vechile rețele telegrafice cu un singur fir, al doilea fiind pământul.

Telefoanele devenise proprietatea primăriei din 1892, probabil odată cu apariția legii¹⁵ prin care instalarea și întreținerea liniilor de comunicații telefonice și telegrafice se declară de utilitate publică (13 nov. 1892). Întreținerea liniilor telegrafice devenite telefonice se făcea de către Direcția telegrafo-postală, prin filialele sale.

Dezvoltarea rapidă comercială și industrială a orașului, la sfârșitul secolului trecut impunea tot mai mult instalarea în Iași a unei rețele telefonice pentru public. Acest lucru nu-l putea face decât Direcția Generală a Postelor și Telegrafelor, deoarece primăriei nu-i rentă să se ocupe de asemenea lucrări, fără să mai adăugăm faptul că chiar rețeaua existentă necesita întreținere și amenajări speciale. De aceea în 1896¹⁶, Direcția Generală telegrafo-postală Iași pentru a nu strica estetica orașului prin construcția pe străzi a unor linii telefonice paralele cu cele existente (care erau ale primăriei), solicită primăriei cedarea din nou a rețelei telefonice în administrarea sa. Deși primăria este de acord cu acest lucru pune niște condiții Direcției respective pe care aceasta le acceptă numai în parte, fapt care duce la tergiversarea lucrărilor legate de instalarea telefoniei urbane în Iași.

Inițial au fost propuse primăriei două trasee de linii telefonice pentru rețeaua nouă, care afectau o serie de străzi principale și de aceea primăria nu este de acord cu soluția respectivă; ca urmare Direcția Generală Telegrafo-Postală propune alte trei trasee pe străzi secundare pe care primăria le acceptă.

Abia în 1900 când se aplică noua lege telegrafo-postală, primăria și toate instituțiile din oraș cedează telefoanele în administrarea Direcției Generale amintite. În acel an primăria avea 35 de telefoane.

Creșterea continuă a numărului de abonați și cererile tot mai multe de instalare de telefoane a făcut necesară montarea unei centrale telefonice cu baterie centrală, iar în 1936¹⁷ se introduce la Iași telefonია automată.

În ceea ce privește introducerea telefonului în celelalte județe ale Moldovei, întrucât împărțirea teritorială diferă astăzi, atât ca dis-

¹⁵ Arh. Stat. Suceava, Repertoriul general alfabetic al tuturor codurilor, legilor, decretelor etc.

¹⁶ Arh. Stat. Iași, Fondul primăriei, Dosar 105/1896.

¹⁷ Arh. Stat. Iași, Fondul primăriei, Dosar nr. 17B/1936.

tribuție a suprafeței cit și ca număr și denumire, multe din județele vechi fiind desființate, au existat dificultăți în a realiza o concordanță între situația vechilor județe cu a celor noi și de aceea vom pune un accent deosebit pe introducerea telefonului în cele mai importante orașe ale Moldovei care au rămas aceleași.

Un mare oraș din Moldova în care au existat preocupări foarte de timpuriu pentru instalarea telefonului a fost orașul Galați. Încă din anul 1881¹⁸ este prezentată o ofertă primăriei orașului Galați la care conducerea se arată foarte receptivă în sensul acceptării ideii de a studia utilitatea noului tip de aparat propus în ofertă. Ofertantul (George A. Caranfil) solicită pentru întocmirea devizului de instalare a telefonului, o deplasare în străinătate (la Viena) pentru documentare; la aceasta primăria referă favorabil acordându-i suma de 500 galbeni pe care trebuia apoi să i-o scadă din costul lucrării.

După întoarcerea de la Viena, unde a tratat cu firma „Deckert et Homolka” care s-a obligat să livreze aparatura, ofertantul a prezentat primăriei devizul, iar la sfârșitul anului 1882 a executat o parte din instalație (între primărie și pompieri), care trebuia să cuprindă „o stațiune centrală” și patru aparate pe care el le numea „receptoare telegrafice cu indicator” sau „receptoare electrice pentru incendiu”. De fapt se trage concluzia că se montase doar un sistem de sonerii, ofertantul motivînd că nu a fost lăsat să termine lucrarea.

Ulterior se fac oferte pentru instalare de telefoane și la alte instituții cum ar fi oficiul poliției, turnul de observație, care trebuiau să fie conectate cu primăria și oficiul comandai de pompieri.

Primăria dă la licitație instalarea telefoanelor la începutul anului 1884 și imediat după aceasta serviciul tehnic al primăriei avizează devizul în care se precizează unele detalii tehnice: „...sirma va fi din fer că-i mai rezistentă. Aparatele vor fi cele mai noi și anume cele de tip Siemens; ele vor avea două receptoare cu curent de inducțiune magnetoelectrică... Aparatul telefonic va fi așezat într-o cutie de lemn sau de alt material... cu o bună încuietore după sistemul cel mai nou și mai secret cunoscut pînă la înființarea telefonului în Galați...”. Stațiunea centrală a telefoanelor trebuia să fie la biroul poliției. Se mai impunea ca firma constructoare să întrețină instalația timp de trei ani și să instruiască personalul de deservire.

Totuși, lucrările se târăgănează mult timp cu oferte, referate, devize, licitații și abia în anul 1887 se termină instalația telefonică respectivă care avea ca centru poliția, fiind conectată cu cele cinci comisii de poliție, cazarma pompeiilor, și alte șase posturi finale. Aparatele proveneau de la casa Breuget din Paris.

Despre construcția rețelei telefonice a județului Covurlui a cărui centru era orașul Galați, nu s-au găsit date. În anul 1891¹⁹ pre-

¹⁸ Arh. Stat. Galați, Fondul primăriei, Dosar nr. 18/1882.

¹⁹ Arh. Stat. Galați, Fondul primăriei, Dosar nr. 184/1891.

fectura județului solicită primăriei instalarea unui telefon, cu care primăria este de acord și se montează imediat. Se poate constata doar că în 1904²⁰ exista o rețea județeană, iar în anul 1909²¹ aceasta cuprindea 12 linii telefonice pe cuprinsul județului Covurlui.

Încă din 1884²², Direcția Generală a Poștelor și Telegrafului solicită primăriei un teren pe care să se construiască o clădire proprie pentru poștă, telegraf și telefon, dar primăria nu este de acord; problema se reia în anul 1892, dar abia în 1906²³ se încheie contractul pentru construirea acestui local care este terminat în 1909.

Din documente nu reiese clar când a fost introdusă telefonía publică în orașul Galați, dar din câteva adrese se vede că în anul 1896 erau deja multe telefoane instalate pe la instituții și la particulari și se impunea necesitatea înlocuirii stilpilor de la liniile telefonice.

O etapă foarte importantă în utilizarea telefoniei în Galați este modernizarea rețelei telefonice.

Ca și în alte orașe din Moldova în aceeași perioadă (1934—1937), se punea problema separării²⁴ liniilor telefonice de liniile electrice cu care mergeau în paralel și care constituiau un pericol de atingere și electrocutare. De aceea Uzinele comunale Galați solicită primăriei să stabilească traseul noilor linii telefonice.

În același timp (1934) Societatea Anonimă Română de telefoane (S.A.R.T.) se adresează primăriei cu următoarea ofertă: „În programul S.A.R.T. se află automatizarea serviciului telefonic în orașul Galați, automatizare care reprezintă ultima și cea mai perfectă formă a telefoniei urbane în zilele noastre. Printre lucrările necesare realizării acestei automatizări se află refacerea completă a rețelei telefonice urbane...”. În continuare se arată că lucrările se vor executa după modelul lucrărilor similare din țările cele mai avansate din punct de vedere al serviciului telefonic. Instalațiile vechi se vor desființa și în multe cazuri se va câștiga în ceea ce privește estetica orașului. Cere ajutor primăriei în vederea aprobării urgente pentru începerea lucrărilor conform planului anexat la deviz.

Primăria referă favorabil indicînd serviciului tehnic al său să hotărască în privința traseului aerian și subteran al legăturilor telefonice. În mai 1935, lucrarea de modernizare a rețelei telefonice din Galați a fost definitivată și recepționată de către serviciul tehnic.

Despre anul instalării telefonului în orașul Botoșani nu se pot face precizări asupra documentului din care reiese data introducerii telefonului, dar aceasta se poate deduce indirect.

²⁰ Arh. Stat. Galați, Fondul prefecturii, Dosar nr. 4/1904—1905.

²¹ Arh. Stat. Galați, Fondul prefecturii, Dosar nr. 7/1909.

²² Arh. Stat. Galați, Fondul primăriei, Dosar nr. 140/1884.

²³ Arh. Stat. Galați, Fondul primăriei, Dosar nr. 94/1906.

²⁴ Arh. Stat. Galați, Fondul primăriei, Dosar nr. 65/1934.

Într-o adresă din aprilie 1895²⁵ a secției de pompieri din Botoșani către primăria orașului se arată că s-a achitat suma de 60 lei pentru „reparația radicală ce s-a făcut instalațiunii telefonice între observator și secția de pompieri“. În aceeași adresă se arată că există un articol special în buget la care se prevăd fonduri pentru întreținerea telefonului și ornicelor publice.

Pe anul 1893²⁶ apare într-adevăr un dosar intitulat „Întreținerea ornicelor și repararea liniilor telefonice“, dar în anul 1892, apare dosarul doar cu titlul „Facerea ornicului la biserica Uspenia“²⁷, în care nu se pomeneste nimic despre telefon.

Totodată, în dosarul privind întreținerea ornicelor și repararea liniilor telefonice apare un anunț prin care se dă la licitație „repararea și întreținerea telefonului... pe timpul de la data contractului pînă la 1 april 1894“ și mai departe, se specifică odată cu comentarea deschiderii ofertelor de la licitație că „pentru întreținerea liniilor telefonice pe timp de un an se lasă suma de 400 lei“.

Din cele relatate reiese că anul instalării primelor telefoane în Botoșani este 1893. (probabil luna aprilie — dacă se face legătura cu citatul de mai sus). Anul instalării telefoniei publice nu apare clar, dar bănuim că este același cu anul instalării rețelei telefonice județene.

Despre proiectul unei rețele telefonice a județului Botoșani aflăm pentru prima dată dintr-un deviz²⁸ prezentat la prefectura județului în iunie 1897, în care se prevedeau a se construi 42 linii telefonice militare care trebuiau să lege: prefectura cu primăria, cu subprefecturile sale și cu o parte din comune, precum și comunele între ele. Fiecare comună sau subprefectură trebuia să participe la această lucrare cu o sumă între 100 și 500 lei.

Ulterior (iunie 1898) Direcția Generală a Telegrafelor și Poștelor prezintă prefecturii alte două devize de lucrări: unul pentru construcția liniilor și altul pentru instalarea a 51 de posturi telefonice. Construcția rețelei va dura datorită procurării cu multă greutate a stîlpilor pentru linii. Abia în iulie 1899 prefectura este anunțată că s-au instalat o parte din posturile telefonice și se pot pune la dispoziția publicului. Pe parcursul lunilor următoare ale anului 1899 se dau în folosință și celelalte posturi și linii telefonice.

Concomitent cu orașul Botoșani, beneficiază de instalarea primelor telefoane și Bacăul.

Primele date referitoare la această acțiune le găsim într-un proces verbal²⁹ din 15.II.1893, al Consiliului comunal Bacău în care se propune modificarea bugetului pe anul în curs pentru a se realiza instalația telefonică în serviciul pompierilor. Discuții și propuneri privitoare la introducerea telefonului în Bacău au existat probabil încă din 1892, de-

²⁵ Arh. Stat. Botoșani, Fondul primăriei, Dosar nr. 93/1895.

²⁶ Arh. Stat. Botoșani, Fondul primăriei, Dosar nr. 28/1893.

²⁷ Arh. Stat. Botoșani, Fondul primăriei, Dosar nr. 4/1892.

²⁸ Arh. Stat. Botoșani, Fondul Prefecturii, Dosar nr. 27/1897—1899.

²⁹ Arh. Stat. Bacău, Fondul primăriei, Dosar nr. 35/1893.

oarece în 6.I.1893 se primește deja răspuns la primărie din partea unei firme din Paris, care precizează elementele necesare unui post telefonic simplu (o sonerie, o pilă de patru elemente cu o cutie), a unui post telefonic central (un tablou cu 10 indicatoare, o cheie simplă, o cheie dublă, 100 izolatori), precum și costul elementelor componente.

Aparatura pentru 12 posturi telefonice este comandată la firma „Lumière téléphonie sonneries paratonnerres” din Paris, în martie 1893, sosesc aparatele telefonice iar în luna mai, restul materialelor.

Nu putem preciza exact luna în care s-a terminat instalația respectivă, dar din rezoluția primarului, pusă pe o ofertă a unui specialist în instalări de telefoane, putem trage concluzia că în decembrie 1893 telefoanele deja funcționau. Numai după câteva luni de la montare însă, se înregistrează reclamații la primărie, din partea comandamentului de pompieri și a comisiilor polițienești că nu mai funcționa nici un telefon cumseade, astfel că în 1895 se pune problema „reinstalării telefonului pentru funcționare...”³⁰.

Începînd din 1895, Direcția Generală a Poștelor și Telegrafelor instalează telefoane la diverse instituții, ateliere, fabrici, montarea stîlpilor pentru linii făcîndu-se cu aprobarea primăriei³¹, care pretinde ca lucrările să se facă estetic, cu stîlpi drepecți bine finisați și să nu se spargă trotuarele.

Despre rețeaua telefonică județeană nu putem face precizări, deoarece în documentele de arhivă nu s-au găsit date suficiente. Deși un dosar³² din 1902 poartă denumirea „Instalarea liniilor telefonice la prefectura județului”, nu elucidează lucrurile. Și totuși într-un dosar din 1903³³ se pomeneste de anumite linii telefonice în construcție cum ar fi cea care lega Bacăul cu Tîrgu Ocna. Primăria comunei Nadisa în noiembrie 1903, aduce la cunoștință serviciului tehnic al județului Bacău că „pentru construcția liniei telefonice Bacău—Ocna”, a ajutat cu oameni la montarea stîlpilor și dorește confirmarea acestui fapt pentru ca oamenii să poată fi plătiți. Deducem că, dacă un centru important pentru județul Bacău, ca Tîrgu Ocna este legat cu centrul de județ, abia acum, probabil că în jurul anului 1903, s-a făcut instalarea rețelei telefonice județene.

O etapă importantă în utilizarea telefonului în orașul Bacău este modernizarea rețelei telefonice care se face și aici aproape concomitent cu aceea din alte mari orașe ale Moldovei și ale țării.

De lucrarea respectivă s-a ocupat aceeași Societate Anonimă Română de Telefoane, care și-a propus ca odată cu mutarea oficiului telefonic într-un nou local să aducă „îmbunătățiri întregului sistem telefonic din localitate schimbîndu-se și sistemul de baterie manuală în baterie

³⁰ Arh. Stat. Bacău, Fondul primăriei, Dosar nr. 10/1895.

³¹ Arh. Stat. Bacău, Fondul primăriei, Dosar nr. 47/1902.

³² Arh. Stat. Bacău, Fondul prefecturii, Dosar nr. 47/1902.

³³ Arh. Stat. Bacău, Fondul prefecturii, Dosar nr. 113/1903.

centrală, sistem mult superior celui actual refăcînd complectamente și rețeaua telefonică din cuprinsul municipiului...³⁴.

Lucrarea de revizuire și înlocuire a vechii rețele telefonice a orașului cu cabluri subterane combinate cu circuite aeriene estetic montate a început în anul 1936 și s-a terminat în 1937.

Datele privind instalarea telefonului în orașul Piatra Neamț și județul Neamț le vom afla prin deducție, deoarece documentele găsite nu fac precizări în acest sens.

Dintr-un referat³⁵ al Grupului de pompieri, din Piatra Neamț se constată că în anul 1896 existau aici telefoane, deoarece Corpul de pompieri solicită primăriei „restaurarea telefonului dintre turnul de observație și cazarmă“.

În același an, prefectura județului solicită primăriei Piatra, aprobarea pentru instalarea unui telefon în camera poliției care să fie în legătură cu Oficiul prefecturii și apoi a se pune în comunicație cu comanda regimentului 15 Resboeni spre a corespunde la casuri de incendiu...³⁶. Primăria aprobă această lucrare și în anul 1896 telefoanele respective sînt deja instalate.

După cum se constată și de la celelalte județe, primele telefoane s-au instalat totdeauna la pompieri și la poliție. Ori, dacă pe la jumătatea anului 1896 de abia se face legătura telefonică între poliție și pompieri, înseamnă că nici telefonul de la Turnul de observație pentru incendii (care făcea legătura cu cazarma pompierilor) nu era instalat de mult timp, probabil tot din anul 1896 fiind pus la început numai acolo, pentru experimentare.

În sprijinul aflării anului cînd s-a instalat rețeaua telefonică în județul Neamț, nu ne vin decît unele dosare privind statele de plată ale salariaților de la serviciul tehnic al prefecturii.

Consultînd registrul³⁶ prefecturii în perioada 1882—1900, se constată că pentru prima dată apare un dosar cu titlul „Linii telefonice“, în anul 1896, dosar care nu s-a găsit la arhiva județului Neamț. Pe de altă parte, după statele³⁷ de salarii se constată că manipulanții telefonici prevăzuți pentru fiecare subprefectură erau încadrați începînd din aprilie 1898, iar din alte state se constată că cel mai vechi manipulant telefonic era angajat din 1897. Se poate conchide deci că lucrările de instalare a rețelei telefonice județene au început în anul 1896 și s-au extins treptat.

Modernizarea rețelei telefonice din Piatra Neamț se ia în discuție în septembrie 1937³⁸ cînd primăria în urma referatului favorabil al serviciului tehnic, dă autorizație Societății Anonime Române de Telefoane pentru lucrările de refacere a rețelei telefonice din oraș. În noiembrie 1937 lucrările sînt deja terminate, aceasta reieșind din faptul că se

³⁴ Arh. Stat. Bacău, Fondul primăriei, Dosar nr. 128/1936.

³⁵ Arh. Stat. Piatra Neamț, Fondul prefecturii, Dosar nr. 6/49, 1896.

³⁶ Arh. Stat. Piatra, Fondul prefecturii, Opisu pe anii de la 1882—1900.

³⁷ Arh. Stat. Piatra, Fondul prefecturii, Dosar nr. 10/6.1.1898—1899.

³⁸ Arhivele Stat. Piatra Neamț, Fondul primăriei, Dosar nr. 119/1937.

dispune plata pentru refacerea trotuarelor deteriorate cu ocazia instalării cablurilor telefonice.

Un caz interesant în sensul temei prezentate este acela al fostului județ Dorohoi. Aici, reiese că s-au instalat mai întâi telefoanele în județ și apoi în orașul Dorohoi, capitala județului. Iată ce se scrie într-un proces verbal³⁹ al Consiliului comunal al urbei Dorohoi, din 27.I.1898 : „...dl primar supune cnsiliului că este notoriu că în tot județul s-au instalat telefoane, că toate comunele sint legate și între ele și cu reședința județului, așa că, corespondența se face cu mare înlesnire. Numai comuna noastră a rămas mai înapoi...“.

În concluzia acestui act se arată hotărîrea Consiliului comunal de a se procura 40 de stîlpi pentru instalarea telefonului la primărie, poliție și serviciile dependente de poliție.

În iunie 1898, se primește aparatura necesară pentru instalarea telefoanelor iar în iulie 1898 este deja montată, aceasta reieșind dintr-o adresă a prefecturii către primărie prin care se arată că s-a tipărit „charta telefonică a județului“ și roagă să se afișeze în oficiul acelei primării lângă aparatul telefonic.

În fostul județ Putna se poate vorbi de o rețea telefonică din anul 1901, aceasta rezultînd din diverse recipise prin care comunele vărsau către prefectură sume provenite din serviciile telefonice. În același an se pune problema definitivării rețelei telefonice ; 31 comune din județ își alocă sume în bugetul anului financiar 1901—1902 pentru construcția și întreținerea liniilor telefonice⁴⁰.

În anul 1901 erau deja în construcție 25 de linii telefonice care erau legate prin centrală cu prefectura.

Liniile telefonice urneau să lege printre altele localitățile Focșani, Odobești, Putna Sacă, Mărășești, Pufești, Adjud, Sasout, Halta Negri, Urechești, Halta Bălca.

Pînă în februarie 1902 erau instalate la comunele județului Putna 17 aparate telefonice urmînd să se comande „alte 19 aparate pentru completarea rețelei din tot județul“.

În anul 1902 se pune problema legăturii telefonice între județele Putna și Tecuci printr-o linie specială introdusă între oficiile Mărășești și Tecuci, aceasta reieșind dintr-o adresă a Direcției Generale a Poștelor, Telegrafului și Telefonului către prefectură, prin care se aduce la cunoștință aprobarea în acest sens.

Referitor la data instalării telefonului în orașul Focșani, capitala județului Putna, din materialele consultate nu se pot face precizări. Presupunem că aceasta s-a realizat cel tîrziu odată cu montarea rețelei telefonice județene. În orice caz la prefectura județului, din Focșani, în 1901, exista instalată centrala telefonică care făcea legătura cu cele 25 linii telefonice județene, aflate în construcție.

În 1905, numărul abonaților telefonici crescuse deja, așa cum rezultă din memoriul iscălit de peste 100 cetățeni care cereau „înființarea

³⁹ Arh. Stat. Botoșani, Fondul Prefecturii, Dosar 24/1898.

⁴⁰ Arh. Stat. Focșani, Fondul Prefecturii, Dosar 45/1901.

sucursalei în centrul oraşului pentru o mai grabnică comunicare cu poştă, telegraful şi telefonul⁴¹.

La 26 oct. 1907 se desfiinţează oficiul telegrafic-poştal Focşani „pe motiv că nu produce venit suficient”⁴².

În acelaşi an, Direcţia Generală a Poştelor, Telegrafului şi Telefonului cere aprobarea primăriei pentru instalarea unui telefon la Gara Focşani şi la locuinţa şefului staţiei II de întreţinere.

În 1936, se trece la efectuarea lucrărilor în vederea introducerii telefoniei automate în oraşul Focşani aşa după cum rezultă din procesul verbal⁴³ încheiat în 2.III.1936 între serviciul tehnic şi Societatea Anonimă de Telefoane, din care reiese că este necesar să se execute o serie de reparaţii cauzate de mutarea oficiului telefonic în „...strada Mare a Unirei nr. 190... prin sistematizarea reţelelor telefonice”. Această modernizare a necesitat unele modificări ale reţelei electrice din oraşul Focşani, ceea ce a impus o colaborare strânsă între inginerii uzinei electrice şi S.A.R.T., tratativele privind reparaţiile şi procurarea de materiale extinzându-se şi pe parcursul anului 1937.

Un alt judeţ din Moldova în care telefonია a pătruns de asemenea târziu este Tecuci. Acest lucru îl aflăm dintr-o adresă (decembrie 1901) de răspuns a prefecturii judeţului Tecuci către Direcţia Generală a Poştelor, Telegrafelor şi Telefoanelor în care se scrie⁴⁴: „Avînd în vedere că în cursul acestui an s-a lucrat o reţea telefonică întinsă şi care este pusă deja în exploatare...” se decide angajarea unui şef de cantonieri, şi doi cantonieri, pentru întreţinerea reţelei telefonice a judeţului. Se instalaseră posturi telefonice la administraţia financiară, jandarmerie, parchet, prefecură şi în 24 comune.

Despre judeţele Suceava şi Vaslui nu s-au găsit decît datele privind modernizarea reţelei telefonice care are loc în anii 1935—1937⁴⁵ şi respectiv 1939—1940⁴⁶.

În aceeaşi perioadă, în judeţul Suceava se înfiinţează linii telefonice pe tot cuprinsul judeţului. Într-o adresă a S.A.R.T. (mai 1934) către prefecură se arată că judeţul Suceava, nu are o reţea proprie de telefoane, toate posturile fiind legate doar la oficiile telefonice cele mai apropiate. În anul 1930⁴⁷ mai existau încă unele comune importante ale judeţului, sau plăşi (ex.: Ilîşeşti, Arbore, Dragomirna), în care nu existau telefoane. În aprilie 1935, Consiliul comunal „aprobă necesitatea înfiinţării de linii telefonice în întreg judeţul conform devizului asupra acestor lucrări pe suma de 1 443 000 lei...”⁴⁸.

Cu ocazia modernizării, comunele se conectează la centralele telefonice instalate la preturile plăşilor aşa cum reiese din următoarele⁴⁸:

⁴¹ Arh. Stat. Focşani, Fondul Prefecturii, Dosar 64/1905.

⁴² Arh. Stat. Focşani, Fondul Prefecturii, Dosar 35/1907.

⁴³ Arh. Stat. Focşani, Fondul Prefecturii, Dosar 154/1936.

⁴⁴ Arh. Stat. Tecuci, Fondul prefecturii, Dosar nr. 12/1901.

⁴⁵ Arh. Stat. Suceava, Fondul prefecturii, Dosar nr. 29/1934.

⁴⁶ Arh. Stat. Vaslui, Fondul prefecturii, Dosar nr. 5/1939.

⁴⁷ Arh. Stat. Suceava, Fondul prefecturii, Dosar nr. 12/1926.

⁴⁸ Arh. Stat. Suceava, Fondul prefecturii, Dosar nr. 29/1934.

„S-au demontat de la oficiul telefonic Ilîșești liniile telefonice ale comunelor Brașca, Bălăceanca, Stroiști, Zăhărești, Liteni, Stupca, Drăgoești, Vorniceni, Lucăcești, Măzănăești și s-au montat la aparatul schimbător instalat în localul preturii, astfel că, convorbirile între aceste comune și între ele și pretură se fac direct prin legăturile ce se dau de la centrala preturii...”. S.A.R.T. a început lucrările în 1935 și le-a terminat în 1937, ultimele instalații fiind montarea liniei județene de la centrala preturii plășii Ilîșești pînă la prefectura județului Suceava și montarea centralei județene în palatul administrativ.

Pe cînd sistemele de comunicație cu ajutorul telegrafului electric și telefonului ajunseseră într-o fază avansată și la o largă răspîndire, o nouă posibilitate de comunicație la distanță se dă la iveală; este vorba de comunicația cu ajutorul undelor electromagnetice în care știrile odată transmise de la sursă ajung la destinație cu viteza luminii.

Primele încercări ⁴⁹ de telecomunicație fără fir au fost făcute în 1896 de către Popov și Marconi, dar cel care a brevetat și continuat experimentările în acest domeniu perfecționînd mereu aparatele sale a fost Marconi. La acea dată nefiind încă inventate tuburile electronice se foloseau ca elemente principale, coherorul lui Branly pentru recepția semnalelor telegrafice, iar pentru emisie un eclator cu scînteii alimentat de la o bobină de inducție, apoi arcu electric și mai tîrziu alternatorul.

Progrese deosebit de importante au loc în sistemul de telecomunicații prin radio, odată cu inventarea și perfecționarea tuburilor electronice (în 1904, Fleming, bazat pe fenomenul emisie de particule descoperit de Edison, în 1883, inventează dioda, iar în 1906, Lee de Forest, trioda).

Telegrafia fără fir (T.F.F.) realizată practic la începutul secolului nostru, a fost foarte curînd experimentată și utilizată în țara noastră. Prima stație de T.F.F. a fost instalată în 1905 în portul Constanța și avea o rază de acțiune de 600 km, deservind vasele ce navigau în Marea Neagră. Posturi analoage mai erau montate și pe patru vase maritime.

În afară de stația T.F.F. instalată în 1915 de către N. Vasilescu Karpen, după război au mai funcționat multe posturi de T.F.F. dar numai pentru realizarea unor comunicații speciale, în navigații sau în armată.

În 1928 ia ființă „Societatea de difuziune radio telefonică din România” sub conducerea lui Dragomir Hurmuzescu. Societatea, bazată în principal pe aportul statului, începe construirea postului de radio-emisie Băneasa, care în toamna anului 1929 se termină, avînd în antenă o putere de 12 kw nemodulați. În anul 1935, se mai instalează un post de radioemisie, pe unde lungi, cu o putere de 150 kw, la Bod, lîngă Brașov.

⁴⁹ I. N. Bucur, I. G. Stănescu, M. Macovescu, *Din istoria electricității*, București, 1966.

La Iași⁵⁰, problema înființării unui post de telegrafie fără fir se pune încă din 1921, cînd Direcția radiocomunicațiilor din Ministerul Comunicațiilor solicită Primăriei din Iași găsirea a două clădiri pentru instalarea postului T.F.F. de emisie și recepție.

După mai multe încercări nereușite, primăria nu găsește localurile necesare și aparatura destinată pentru acest post, sosită în 1924 este luată în primire de către profesorul Bedreag și depusă la Universitate. Aparatura cuprindea un emițător cu lămpi „telefunken“ cu puterea de 5 kw în antenă, alimentat de la o uzină proprie. Antena de formă triunghiulară, trebuie să fie susținută de trei piloni metalici de 8 m înălțime.

Acest post era destinat să asigure legături radiotelegrafice pînă la o distanță de 2 000—2 500 km și radiotelefonice pînă la 1 200 km.

Datorită unor tergiversări legate de aprobarea terenului din Copou (în vecinătatea stadionului) pentru construirea clădirii postului de emisie și a antenei și datorită lipsei de fonduri (alocate de stat abia în 1927), se apelează la subscripția publică (suportul de beton pentru antenă precum și montarea pilonilor de susținere fusese construiți prin subscripție în anul 1926).

Fondurile adunate prin subscripție publică de către o comisie numită de primărie erau cu totul insuficiente pentru definitivarea lucrării, în valoare de 900 000 lei.

Postul de recepție a fost instalat provizoriu spre sfîrșitul anului 1924 în turnul Goliei unde s-au făcut amenajări speciale la două din încăperile existente.

În cele din urmă s-a pus în funcție acest post T.F.F., dar pentru scurtă durată, deoarece aparatele erau deja depășite față de data furnizării lor.

Problema realizării unui studio de radiodifuziune în orașul Iași se pune din anul 1935⁵¹, cînd primăria orașului menționînd tradițiile cultural-artistice ale Iașului solicită „Societății de radiodifuziune“ din București, înființarea unui post de radioemisie la Iași.

Și în anii următori există preocupări pentru rezolvarea acestei probleme, totuși abia în 1941⁵² se înființează la Iași postul „Radio Moldova“ în actualul local al Studioului radio Iași.

Pentru celelalte județe s-au găsit foarte puține date privind sistemul de comunicație fără fir. Astfel, în județul Neamț⁵³ se pune pentru prima dată problema instalării unui post radiotelegrafic în septembrie 1923. La solicitarea Inspectoratului P.T.T. Iași sînt convocați de către primărie industriași și comercianții din urbea Piatra unde li se prezintă avantajele sistemului de radiotelegrafie și li se propune să contribuie cu bani pentru instalarea postului radiotelegrafic din localitate, fapt cu care toți sînt de acord și semnează. Iată cum este prezentată necesitatea

⁵⁰ Arh. Stat. Iași, Fondul primăriei, Dosar nr. 275/1921.

⁵¹ Arh. Stat. Iași, Fondul primăriei, Dosar nr. 298/1935.

⁵² Arh. Stat. Iași, Fondul primăriei, Dosar nr. 138/1941.

⁵³ Arh. Stat. Piatra Neamț, Fondul prefecturii, Dosar 52/172—1923.

introducerii acestei noutăți tehnice într-o adresă a Societății Radioromâne care luase naștere în țară în această perioadă : „Cunoscută fiind dorința populației, a oamenilor de comerț, a industriașilor și comercianților de a avea cit mai curînd instalate posturile radio-telegrafice, care vor folosi corespondenței urgente, „Societatea Radioromână, face apel și la inițiativa privată, pentru ca, cu sumele ce va contribui, să se poată duce la îndeplinire și desăvîrși cit mai curînd instalarea posturilor de telegrafie fără fir atît de necesare și atît de așteptate de toată lumea...“.

În aceeași lună a anului 1923 primăria cere relații Inspectoratului P.T.T. 8 Iași asupra costului unui post de T.F.F. Din documentele existente nu reiese cînd s-a terminat postul de T.F.F. din Piatra, dar se deduce cu claritate că în 1925⁵⁴ deja funcționa.

În aceeași perioadă cu postul de T.F.F. de la Piatra Neamț s-a construit și cel de la Galați. Acest lucru îl aflăm dintr-o adresă⁵⁵ din anul 1925 a Direcției Generale a P.T.T. către Primăria Iași, în care se arată că statul nu are fonduri pentru construcția clădirilor posturilor de T.F.F. și că este necesar ca orașul respectiv să suporte aceste cheltuieli arătînd că „în aceste condițiuni s-au realizat posturile din Timișoara și Cluj și se continuă acum lucrările la Constanța, Galați și Cernăuți...“.

Evoluția radiocomunicațiilor a căpătat o adevărată cotitură după trecerea țării noastre la construcția socialistă, cînd în majoritatea orașelor mari ale țării au luat ființă studiouri de radio.

Astăzi, cînd electronica a ajuns la noi în țară într-un stadiu înalt de dezvoltare, cînd sîntem în ajunul aplicării televiziunii în culori, cînd în lume se realizează transmisiile prin sateliți la sute mii de km, vechile sisteme de comunicație la distanță ne apar rudimentare, dar, nu trebuie să uităm importanța pe care au avut-o în etapa lor de apariție și contribuția pe care au adus-o la dezvoltarea civilizației umane.

L'HISTORIQUE DES TÉLÉCOMMUNICATIONS DANS LA MOLDAVIE

R é s u m é

Dans le présent ouvrage l'auteur rapporte des nouvelles dates concernant à l'évolution des systèmes des télécommunications en Moldavie.

Après une courte et générale présentation sur l'évolution de la télégraphie puis de la téléphonie et radiotechnique mondiale et nationale on établit les moments les plus importants de l'apparition et de développement de ces systèmes dans les principales villes et districts de la Moldavie.

L'ouvrage impose la nécessité de compléter la documentation pour l'organisation d'une section de télécommunications auprès de Musée Politechnique de Jassy, puis, elle a formulé les étapes les plus importantes de développement de la télégraphie et de la téléphonie.

⁵⁴ Arh. Stat. P. Neamț, Fondul primăriei, Dosar 34/186—1925.

⁵⁵ Arh. Stat. Iași, Fondul primăriei, Dosar 275/1921.

La première ligne télégraphique de la Moldavie c'était celle de Cernautzi—Iassy—Galatzi et on l'avait commencer de construire à la fin de 1854.

Le problème de télécommunications télégraphiques est résolu définitivement entre 1898—1900 par la construction des réseaux districtuelles.

Le premier ville de la Moldavie où on avait introduit le téléphone s'était Jassy (1882). Dans les années suivantes on l'avait introduit et dans les autres villes importantes comme : Galatzi (1887), Botochany (1893), Bacău (1893), Piatra-Neamtz (1897), Dorohoi (1898).

Les autres étapes importantes qui sont traitées dans l'ouvrage sont celles que concerne la réalisation des réseaux téléphoniques districtuelles, des lignes de liaison entre des diverses districts et la modernisation de réseau téléphonique construite dans la période de 1935—1940.

L'ouvrage parle tangentiellment et de télégraphie sans fil.